

Voedsel

in de Bijbel

Omdat de Bijbel belijdt dat God de Schepper en

onderhouder van de wereld is, besteedt zij aandacht aan aardse zaken. Voedsel is daar een belangrijk voorbeeld van. Voeding is een dagelijkse behoefte voor ieder mens en vooral de eerste vijf boeken van de Bijbel reguleren zaken hieromtrent. Dit artikel begint met een chronologisch overzicht van Bijbelse gegevens rond voedsel. Daarna komt het belang van de Bijbelse gegevens over voeding aan de orde.

VOEDSEL IN CHRONOLOGISCHE VOLGORDE

In teksten over de schepping geeft God toestemming om van bomen met zaaddragende vruchten te eten (Gen. 1:29). Na de zondvloed geeft Hij aan de mens toestemming om te eten van alles wat leeft en beweegt (Gen. 9:3). Het voorbehoud is echter dat de mens niet alles van het dier mag eten: hij dient zich te onthouden van het bloed, omdat deze lichaamsvloeistof het leven symboliseert (Gen. 9:4). In de tijd van Noach was er al kennis van reine en onreine dieren (Gen. 7:2), maar het is onduidelijk of dit onderscheid alleen van belang was voor de offers of dat dit verbod ook betrekking had op het eten.

Bij de verbondssluiting op de berg Sinaï komen er nieuwe voedingsbepalingen. De Israëlieten mogen niet alle dieren eten (Lev. 11; Deut. 14). Van de viervoetige landdieren mogen ze bijvoorbeeld uitsluitend herkauwers en beesten met gespleten hoeven eten. Dit zijn in de praktijk altijd planteneters. Van de levende wezens in de zee mogen alleen vissen met schubben en vinnen gegeten worden. Van de vogels zijn twintig soorten verboden; dit betreft vrijwel uitsluitend roofvogels. Met uitzondering van bepaalde soorten sprinkhanen mogen vliegende insecten niet worden gegeten. Ten slotte is het consumeren van allerlei soorten kleine zoogdieren als de muis en reptielen verboden. Van het plantaardige voedsel mogen de Israëlieten echter alles eten.

Er zijn ook instructies voor de dieren die geofferd mogen worden: het rund, het schaap, de geit, de duif en de tortelduif (Lev. 17). Dit zijn dieren die tot de grotere groep reine dieren behoren. Behalve de duiven vormen ze een onderdeel van de veestapel van de Israëlieten. Plantenoffers bestaan uit graanproducten,

Drs. Cees Stavleu is oudtestamenticus en docent aan de Christelijke Hogeschool Ede. Hij doet promotie-onderzoek naar de voedselwetten uit Leviticus 11.

opbrengst van de landbouw. Een deel van de vlees- en plantenoffers wordt aan God gegeven op het altaar, terwijl een ander deel ervan bestemd is voor de priesters, levieten en offeraars.

In het Nieuwe Testament komen we een omslag tegen ten aanzien van de consumptie van voeding. Wanneer de boodschap van de God van Israël wordt verbreid tot de hele wereld, vervallen de voedselwetten en is het voor christenen toegestaan om ook onrein vlees te eten (Hand. 10:9-48).

EEN ANDERE KIJK OP DE SCHEPPING EN OP VOEDING

Uit de genoemde gegevens kunnen we enkele beweringen doen ten aanzien van de betekenis van Bijbelse gegevens voor christenen. Hierbij onderscheid ik biologisch-medische, ethische, economische en sociale aspecten.

• BIOLOGISCH-MEDISCHE ASPECTEN

In christelijke kring tref je soms de opvatting aan dat onrein vlees slecht is voor de gezondheid. Men wijst bijvoorbeeld op de consumptie van varkensvlees als oorzaak van trichinose. In dit verband wil ik niet ingaan op de medische aspecten rond deze kwestie, omdat ik hierover onvoldoende expertise in huis heb. Wel ga ik in op de vraag in hoeverre de Bijbel spreekt >>

over het gezondheidsaspect. Dit antwoord zullen we in de Schrift niet vinden. We lezen desalniettemin wel dat ongehoorzaamheid aan de Wet leidt tot allerlei ziekten (Lev 26: 16, 25; Deut. 28:21-22, 27-29, 35). Het niet naleven van de voedselwetten (Lev. 11; Deut. 14:2b-21a) hoort hier ook toe. De context van deze teksten geeft echter aan dat genoemde ziekten een gevolg zijn van ongehoorzaamheid aan God en Zijn Wet. Wanneer de Israëlieten gehoorzaam zijn, zullen ze in vrede en goede gezondheid leven. De Bijbel noemt dit zegen. Wanneer ze ongehoorzaam zijn aan God en aan Zijn Wet, worden ze geconfronteerd met aangekondigde vloeken. Het gaat in deze teksten dus om theologisch

geladen kwesties rond zegen en vloek en niet primair om vragen rond voeding en gezondheid. De teksten over de voedselwetten zelf, geven de noodzaak om heilig te leven als motivatie om het gebod na te leven (Lev. 11:44-45; 20:25-26; Deut. 14:21b). Ze spreken echter met geen woord over het gezondheids-

“*In het
paradijs was de
mens veganist*”

aspect. Voor zover bekend noemt de Middeleeuwse Joodse geleerde Maimonides het gezondheidsaspect als eerste (Gids voor de verdoelden 3.48), wat erop lijkt te wijzen dat in de Bijbelse tijden deze verklaring nog geen rol speelde in de uitleg. In oudere commentaren op de voedselwetten (bijv. Philo en de Talmoad) treffen we interpretaties van geheel andere aard aan. Een versterking van het idee dat het gezondheidsargument geen rol speelt in de oudtestamentische voedselwetten,

ligt in het feit dat christenen wel alle vlees mogen eten. Het is onwaarschijnlijk dat God dieren zou laten eten die je beter niet kan consumeren, omdat ze ongezond zijn. Ik ben me er terdege van bewust dat het voor sommige mensen beter is om bepaalde soorten vlees niet te eten, maar de reden hiervoor is van medische en niet van Bijbelse aard.

• HET ETHISCHE ASPECT

In de consumptie van dieren valt ook een aspect op dat van ethische aard is. Opmerkelijk is de bijzondere zorg die de Bijbel aan de dag legt voor dieren. De verbondenheid van de mens met het vee komt ook naar voren doordat de Bijbel het rekent tot de verbondsgemeenschap (Gen. 7:12,17; Ex. 20:10; Num. 3:12-40). Opmerkelijk is ook dat de sabbat een rustdag was voor het vee (Ex. 20:10; 23:12) en voor de wilde dieren (Ex. 23:11). Het ethische aspect komt tevens tot uiting in het feit dat het eten van dieren niet de oorspronkelijke bedoeling van God was: in het paradijs was de mens veganist. Na de zondvloed mocht de mens wel alle vlees eten, maar hierbij gold het voorbehoud dat hij zich moest onthouden van het bloed (Gen. 9:4-6). Het bloed van het dier symboliseert het leven van de mens. Een mensenleven mag nooit lichtvaardig worden genomen. Wie een dier doodt en het bloed uit het dier laat stromen, is zich ervan bewust dat het dier een levend wezen is. Het spreekt voor zich dat deze manier van slachten ver af staat van de wijze waarop de moderne vleesverwerkende industrie functioneert. In de Bijbel bestaat verbondenheid met het dier dat men slacht, terwijl vlees uit de supermarkt veelal verworden is

tot een ding. De Bijbel geeft aan dat eerbied voor het leven meespeelt bij de consumptie van vlees.

• RECHTVAARDIGE VERHOUDINGEN

Wat in de boeken van Mozes opvalt, is de noodzaak dat ieder mens voldoende bezit en daarmee ook voldoende te eten heeft. Daarin staan regels die moeten voorkomen dat er een groeiende kloof tussen rijken en armen ontstaat. Dit gebeurde doordat in Israël iedere stam en iedere familie eigen grondbezit kreeg. Er moest tegen elke prijs voor worden gezorgd dat land bij de familie bleef. Voor iedere familie was er zo voldoende land om van te leven en van te eten. Mocht iemand in bijzondere gevallen tot armoede vervallen en zijn land moeten verkopen, dan was dat geen blijvende toestand. De Israëlieten mochten ook niet permanent in schuldsavernij vervallen (Deut. 15). Wie in een toestand van armoede verkeerde, mocht altijd delen in het voedsel dat op het land groeide. We lezen dat een Israëliet de hoeken van de velden niet mocht maaien, maar dat hij de opbrengst moest laten liggen voor de armen (Lev. 19:9-10; Ruth 1:19-20). Deze oudtestamentische gedachte komt terug in de nieuwtestamentische oproep om de hongerigen te voeden (Matth. 25:35, 42).

• HET SOCIALE ASPECT

In toenemende mate zien we in onze tijd dat het eten een individuele bezigheid is. Het is geen maaltijd meer die je gezamenlijk eet. Deze individualisering brengt risico's met zich mee, zoals ondervoeding en obesitas. Voor veel ouderen leidt het feit dat ze niet

meer samen eten ook tot vereenzaming. Opmerkelijk is het accent dat zowel het Oude als Nieuwe Testament leggen op het gezamenlijke eten. In het Oude Testament at men op hoogtijdagen samen voor Gods aangezicht. Binnen de afgegrensde ruimten van tabernakel en tempel, consumeerden de Israëlieten, priesters en Levieten delen van de offers die ze brachten (Lev. 6-7; 1 Sam. 1:3-4). Het paasfeest werd gevierd door de gezamenlijke consumptie van het paaslam (Ex. 12). Kenmerkend voor de jonge kerk in Jeruzalem was dat ze de maaltijden dagelijks samen gebruikten (Hand. 2:46) en in de kerk in Korinthe at men met elkaar en vierde men het avondmaal (1 Cor. 11:17-34). Uit alles blijkt dat het de bedoeling was dat mensen met elkaar en met de HEERE de maaltijden genoten. Vereenzaming was duidelijk niet Gods bedoeling.

CONCLUSIE

De wijze waarop in de Bijbel wordt omgegaan met de aarde, de medemens, het dier en het voedsel, getuigt van respect. Dieren behandelt men met respect en het beste is om helemaal geen dieren te eten. Aandacht bestaat ook in de Schrift voor het feit dat er altijd genoeg eten moet zijn voor iedereen. Ten slotte onderstreept de Bijbel het belang van het houden van gezamenlijke maaltijden. ✓

“ *In onze tijd is eten een individuele bezigheid geworden*

